

միտիթարութեան կարօտ ժողովուրդը Հայաստանեայց եկեղեցիներէ բեմից քարոզներէ և սպասուած մենք աւելի լաւ նուէր կարող չենք տալ մեր քահանաներին, քան եթէ Սպէտ-ջրնի քարոզներէց քանի մի ծաղկաբաղ-Քրիստոնեայ աշխարհին ամենուրեք ծանօթ են նրա քարոզները, որոնք բազմաթիւ լեզուներով թարգմանուած են, յոյս ունենալով որ Սպէտջրնի քարոզներէց շուտով հաս-յերէն ևս կը թարգմանուին մենք առայժմ այս ծաղկաբաղներով ենք գոհանում:

Ա.

Աշխարհային գրասանք:

Մի քանիսը ձեզնից քրիստոնեայ չեն, այլ աշխարհի որդիք, սակայն այդու դրանք երջանիկ չեն: Եթէ դուք կարծում էք աշխարհային լինելով դուարձութիւններ կը գրու-նէք, ես ձեզ կը կամենայի մի անձի օրինա-կըն յիշեցնել, որ այդ մասին աշխարհս կա-տարելապէս փորձել է. դա է Սողոմոն իմաս-տունը, որ մարդու սրտի ցանկացած ամէն հարստութիւններն և մի գլխի մէջ ամփո-փուել կարող բոլոր իմաստութիւնն ունէր, բայց այդու ամենայնիւ թէ աղքատ էր և թէ ախմար: Նա աշխարհս տակն ու վրայ արաւ դուարձութիւն փնտռելով, բայց էլի չգը-տաւ: Մի առ ժամանակ նա իւր խելքն ու միտքը ճարտարապետութեան տուաւ, կառոյց հրաշալի պալատներ, բայց երբ այդ ամէնը շինեց վերջացրեց, ասաց նա՝ «ունայնութիւն ունայնութեանց, ամենայն ինչ ընդունայն է»: Առաւ նա իւր բոլոր գրքերն ուսումնասիրեց եռանդով, բայց երկար ժամանակ գրանց վրայ գլուխ կոտրելուց յետոյ ասաց. «Շատ գրքեր յօրինելը վերջ չունի» և շատ ու-սանելն յոգնեցնում է մարմինը»: Նա փոր-ձեց դուարձանալու երգիչներով և երգ-չուհիներով և թագաւորներին մատչելի դրօսանքներով, բայց երբ այս ձևով մարդ-կային բնութեան ծայրագոյն սահմանի չափ դուարձացել էր, ասաց. «ունայնութիւն ունայնութեանց, ամենայն ինչ ընդունայն

է»: Նա ամէն ինչ փորձեց և աշխարհային դրօսանքներն այնպէս խարուսիկ գտաւ, որ-պէս Սողոմի խնձորները, որ տեսքով սիրուն են, բայց ձեռք դիպելուն պէս մոխիր են դառնում: Այ մի բան երկնքի տակ և ոչինչ ի վեր քան զերկինս կարող է մարդուս եր-ջանկացնել, ով առանց Աստուծոյ է, թող որոնէ ինչքան կ'ուզէ: Առանց Աստուծոյ կա-րող էք դժոխք ստեղծել, սակայն երկինք ոչ երբէք, արեք ինչ որ կ'ուզէք: Խնդրում եմ քեզ, ով երջանիկդ, երբ յոգնել ես աշ-խարհիցս և բոլոր բաներից զդուած ես, եթէ դու մի չոր տերեւ ես, թէպէտեւ ոչ քառա-սուն տարեկանից վեր, խորհիւր որ մի տեղ կայ, ուր քո սաղարթը կրկին կարող է կա-նացել: Եթէ դու կամենաս Տիրոջը միշտ աչ-քիդ առաջն ունենալ, այն ժամանակ միշտ խաղաղութիւն կը գտնես Նորանով:

Բայց թերեւս կարիք կայ, որ ես ձեզ-նից նրանց ականջին խօսեմ որոնք կատա-րելապէս երջանիկ են աշխարհիս վրայ: Խոս-տովանում եմ, ես չեմ նախանձում ձեզ, սակայն ես սիրով եմ լսում երբ դուք միշտ կրկնում էք և պատմում թէ ճիշտի եր-ջանկութիւն է ընձեռում աշխարհս:

Տեսէք սակայն՝ թէ ճիշտի անկայուն սիւների վրայ են կանգնած ձեր այդ դառան-ցական ամրոցները: Դուք առողջ էք, այս է ահա ձեր երջանկութեան հիմքը, ձեր մարմ-նու գործարանները կարգին են, և դուք դուարթ էք: Բայց դիցուք թէ դուք հիւան-դացաք, ի՞նչ կը լինի այն ժամանակ: Կամ դիցուք թէ ձեր այդ սակաւ սպիտակ մա-զերը բազմանային շուտով, ո՞ւր կ'երթայ ձեր դուարձութիւնը: Կամ թէ ձեր հարստու-թիւնը թեւ առնի և թռչի, այն ժամանակն ի՞նչ պէտք ունիք: Կամ եթէ դուք Տիրոջ գալուստանի առաջ կանգնելու լինիք, հապա այն ժամանակը: Ո՞վ մարդ, թող այդ տկար հիմունքը, դա չարժէ, որ զրայ վրայ դնես քո յաւիտեական յոյսը: Դու կը նմանես այն մանկանը, որ իր տունը շինում է աւազից ծովի ափին, մակընթացութիւնը գալիս է,

ով մասնակի թող աւագն ու փախիւր օլիք-
ներից: Ահա ժայռը, որի վրայ դու ծածր
քարերով քեզ համար յաւիտենական տուն
կարող ես կանգնել, երջանկութեան մի դղեակի
որ երբէք չի կործանուի: Գնա և մերձեցիր
Տեառն:

Բ.

Անառակ որդիք.

Չարմանալի է որ մեր ժամանակներում
անառակ որդիք շատացել են, որ քրիստո-
նեայ ընտանիքներում անուաններ կան, որ
օիրով չեն լսուում: Ապէօրընը գիտէ այդ և
ցոյց է տալիս դրա տեղը:

Ունիք արդեօք մի որդի, որ ձեր տու-
նը թողել է հեռացել է: Արդեօք նա մի կա-
մակոր, փչացած երիտասարդ է, որ չէ կա-
րողացել գիմանալ քրիստոնեայ ընտանիքի
կարգ ու կանոնին: Յաւալի է, շատ ցաւալի
է այդ, սակայն մի վհատիք, յուսահատու-
թեամբ մ' մտածէք նրա մասին: Դուք չը
գիտէք թէ ո՞ր է նա, բայց Տէրը գիտէ.
դուք նրան չէք կարող հետևել, սակայն Աս-
տուծոյ Հոգին կարող է այդ: Չլին՞ նա
ուղի է ընկել դէպի Չինատանի ափուները,
դէպի Շանգայ: Ահ, երեւի այնտեղ մի Պօ-
ղոս կը լինի, որ նրա դարձնելու ուղիղ մի-
ջոցները կը գտնէ. և որովհետեւ այդ Պօղո-
սը չկայ Անգլիայում, ուստի ձեր որդին
այնտեղ է գնացել: Այս պատճառով Աստ-
ուած թոյլ է տալիս որ շատերը իրենց յա-
մառութեամբ հեռանան, որպէս զի նա գուր-
սըն այն շնորհաց արժանանայ, որ պիտի
ներգործեն նրա երջանկութեան վրայ, որ
շատ ծովագնացներ վայրենի, անհոգ, Աս-
տուծուց, Քրիստոսից զուրկ են եղել և ի
վախճանի գտնուել են օտարութեան մէջ,
մի որևէ հիւանդանոցում: Ահ, եթէ նրա
մայրը գիտենար, որ նա դեղին տենդով տա-
ռադում է, ի՞նչքան կը տրամէր նա, որով-
հետև պիտի հետևցնէ, որ իր որդին Հա-
ւաննայում և կամ այլուր պիտի վախճա-
նի և երբէք պիտի չգտնայ: Սակայն հէնց

այդ հիւանդանոցումն է, որ Տէրը կամե-
նում է նրան այցելել... Դու չգիտես,
ով խանդակաթ մայր, դու չգիտես, որ մի
երիտասարդի պատահած մեծագոյն չարիքը
յաճախ ամենամեծ բարիքն է նրա համար:
Երիտասարդ աղնուականներին և հարօտի
որդկանց ձիարշաւներին և այլ դրօսանքնե-
րին մասնակցելիս տեսնելով երբեմն մտա-
ծել եմ. «Արգարեւ, այս մի սարսափելի վատ
բան է. սակայն դա կարող է նոյնպէս և
բարիք լինել, երբ դրանք իրենց զրամները
վատեն կարեցածներին չափ շուտով, և
ապա, երբ մուրացկանութեան հասնեն, պի-
տի նմանին առակի մէջ յիշուած երիտասար-
դին, որ իւր հօրից բաժանուեց: Երբ նա ա-
մենայն ինչ սպառեց, մեծ սով ընկաւ այն
երկրում և նա սկսաւ նուագել, այն ժամա-
նակ մտածեց նա. «Եր կենամ և հօրս մօտ
երթամ»: Թերեւս այն հիւանդութիւնը, որ
յաջորդում է անառակութեան, թերեւս աղ-
քատութիւնը, որ մի զրահաւորուած մարդու
նման շուայլութիւնից և անառակութիւնից
յետոյ գալիս է, սէրն է միայն մի այլ ձևով,
որ ուղարկուած է մեղաւորին ստիպելու խելքը
գլուխն հաւաքելու, իւր ձանապարհներն ընտ-
րելու և ողորմած (Աստուծուն որոնելու):

Գ.

Դուկական դարմանը.

«Չարը բարեփոխելու, ինչպէս անկեալ գը-
լորեալին ոտքի կանգնեցնելու համար շատ
միջոցներ են փորձում աշխարհիս երեսին
և այդ ամէնին ինչ չափով դրանք հաստա-
տուն հիմք ունին, յաջող ելք ենք մաղթում:
Սակայն լաւ պահեցէք ձեր մտքում հետևե-
ալ խօսքերը. որպէս զի արբեցողը կատա-
րելապէս բարեփոխուի, պէտք է մի նոր սիրտ
ստանայ, անառակին ճշմարտապէս ոտքի կանգ-
նելու համար պէտք է մի նորոգուած խոհա-
կանութիւն: Անկեալ կանայք երբէք չեն
սրբուի վարակիչ անտերի մասին գրուած
օրէնքներով... Այդպիսի օրէնքներով կա-
նացիութիւնը աւելի ևս խորագոյն անգունորը

կը գլորուի: Անառակը պէտք է սրբուի փրկչի արիւնով: այլ կերպ նա չէ կարող մաքրուիլ: Ընկերութեան ստորին կարգը երբէք այլ կերպ առաքինութեան, չափաւորութեան և մաքրութեան լոյսը չի հանուիլ առանց Քրիստոսի և Նորա աւետարանի: Թող ուրիշները գործեն ինչ կամենան: բայց քաւ լիցի որ ես բացի Յիսուսի Քրիստոսի խաչից ալ բանով պարծենամ: Ես տեսնում եմ որ քանի մի եղբայրներ մոլութեան ծառից ճիւղերը կամենում են փայտէ սղոցով կտրել: մինչ աւետարանը տապարը դնում է ծառի արմատին չարութեան ամբողջ անտառում: և երբ աւետարանը մեր սրտերում իւր իսկական տեղն է գրաւում: այն ժամանակ կացինը կտրատում է բոլոր թունաւոր ծառերը (Urasbäume) միանգամից, և գրանց փոխանակ ածում են եղևնիներ, փեկոններ և տօսախներ, որպէս զի զարդարեն մեր Տիրոջ տան փառաւորութիւնը:

Աւետարանը դեռ չէ կորուսել իւր հին զօրութիւնը: այլ ընդհակառակն ուր քարոզում է հաւատով: այնտեղ դեռ ևս յաղթող է ճակատամարտներում: Տուէք մեզ ազատ տապարէզ: մի բաց Աստուածաշունչ և մի լուրջ լեզու: և ժողովուրդը դեռ ևս կը շարժուի և ամբողջ կ'երկրպագէ մեր արքային: Մնք տեսել ենք մի քանիսին, որոնց մէջ մեղսական սովորութիւնները խոր արմատ էին ձգել: բայց որոնք իրենց հին մեղքերից բաժանուեցան: Նայեցէ՛ք: ահա զօրաւոր շրնորհաց հրաշք: Մեղաւորն իւր մեղքերի մէջ ծերացել է: նա նման է մի կազմու: որ հաղարաւոր արմատներ է ձգել երկրի մէջ: Այդ կազմին արմատահան անել և մի այլ տեղ տնկելն անհնարին է թուում: աւելի զիւրին կը լինէր այդ ծառը կտրելը: սակայն Աստուծոյ հղոր ձեռքը բռնել է այդ ծառից: նրան թափահարելով անց է կացրել մեղքի ճանաչողութեան միջոցով և վերջապէս խելքի բերելով իւր խել արմատներով տեղահան է արել: այնպէս որ այն տեղը, որ առաջ նրան ճանաչում էր: այլևս չէ ճանաչում: Տէ-

րը կարող է լեռները ձեղքել և ծովը հերձանել: ուստի և նա կարող է մարդկանց ևս իրենց սիրելի դարձած մեղքերից բաժանել և աւուցանել: որ աւելի սիրով կտրեն իրենց աջ ձեռքը: հանեն իրենց աջ աչքը: քան թէ մեղքի մէջ կորնչին: Արդարեւ, ո՞վ Տէր, հղոր է քո բաժակդ:

Դ.

Գիտութիւն եւ հաւատ.

Հայոց աղքատիկ գրականութեան մէջ յայտնի մանկական գրքերի հեղինակ գոկտոր Հովհաննէս օրին մանկանց բարեկամ մականունն են տուել: մի մտահարուստ գիտնական և հաւատացեալ քրիստոնեայ էր. նա իւր համար տապանագիր է ընտրել հետեւեալ խօսքը. «Ճամբիտ գիտութիւնը դէպի հաւատն է առաջնորդում»: Մեր դարը գիտութիւններով և կրթութեամբ ճոխացած է: զուսաւորութիւն: բառը շատերին է գրաւում և մագնիսի նման դէպի ինքը ձգում: Բայց չենք կարող չնոստովանել: որ շատերի համար իրենց գիտութիւնը նրանց աչքերը ծածկող մի վարագոյր է: որ արգելում է նրանց հաւատոյ աշխարհը տեսնելու: Սպէտքըն այսպէս է խօսում մի անձի հետ: որին գիտութիւնն և իւր ստացած բարձր կրթութիւնը արգելք է լինում հաւատաւոր: «Տիրոջ մի գաղտնի մարդկային դատողութեամբ: Իմացիր, ո՞վ մարդ, որ նա մի վրտակ չէ: որ կարող լինիս նրա խորութիւնը չափել: և ոյժը հաշուել: նա մի անյատակ և անծայր ծով է: որի մէջ բոլոր քո մրտաքերդ կը խորասուզուին: եթէ ձեռնարկես այն չափելու: Մտածիր հետեւեալի մասին: եթէ կամենում ես աւետարանի վրայ դատաստան կարգալ: շատ շուտով կը մոլորուիս: որովհետեւ քո գնահատութեան եղանակը բնականաբար սխալ պիտի լինի: քանի որ դու գաղտնի ես միայն ըստ այնմ: ինչ որ գիտես և ինչի հմուտ ես: մինչ Աստուած անվերջ է և ի վեր քան զամենայն: ինչ որ դու գիտես և հասկանալ կարող ես: Ապա, ո՞վ

սիրելի թոյլ տուր քեզ յիշեցնեմ որ դու
օտար ես աւետարանից և որ դու այդ հէնց
իւր տարօրինակութեան պատճառով կարող
ես դատապարտել որովհետեւ պարզ է որ
այդ բանում շատերն են մոլորուել: Հրեա-
ները, որոնք Փրկչի ժամանակ էին ապրում
լսեցին եղած քարոզիչներից ամենամեծին,
սակայն նրանք չհասկացան նրան: Դրա
պատճառը քարոզի միջոցները չէր որով-
հետեւ պեռնու ոչ մի մարդ այնպէս չէր խօ-
սել ինչպէս սա, բայց էլի սխալ հասկացան
նրանք ամենայն ինչ, որ նա ասում էր: Դրան-
ցից մի քանիսը հանձարեղ մարդիկ էին և
լաւ կրթուած: Մանաւանդ մէկը կար, որ
գլխաւորներիցն էր, մի ուսեալ գիտնական
հրէից մէջ—նա էլ այդ քաները չհասկա-
ցաւ և երբ Փրկչը նրան ասաց. «դուք պի-
տի նորից ծնուէք», այդ խօսքը բառացի
հասկացաւ, նա չկարողացաւ այն խորհր-
դաւոր փոխակերպութիւնն հասկանալ, որ
Փրկչը կամենում էր նկարագրել: Արդ, ե-
թէ նիկողիմոսը և նրա նման շատերը չգի-
տէին այդ հնարաւոր չէ, արդեօք որ դու
էլ այդ խորհուրդն ըմբռնած չլինիս և մինչև
այժմ այդ խորհրդին չտիրացած: Թերևս դու
մի շատ ուսեալ և առանձին ձիրքերի և
տաղանդների տէր մարդ ես: Սիրեցեալդ իմ
եթէ կան այնպիսիք, որոնք աւետարանի
ճշմարիտ իմաստը չհասկանալու վտանգի
մէջ են, դրանք հէնց այնպիսիքն են, ինչ-
պէս դու ինքդ: Տարօրինակ է, կասես դու,
որ ես այս նկատողութիւնն անում եմ: սակայն
դա հիմնուած է իրողութիւնների վրայ: Այս
աշխարհի գիտուններից շատերը չեն, որ Քրի-
ստոսիցն են ուսանում: ... Ահ, ճշմարիտ
էր ս. Օգոստինոսի նկատողութիւնը որ ա-
սում էր. «մինչդեռ գիտունները խաբա-
փում են մղուկը (դրան բռնելու տեղը)
գտնելու, պարզամիտներն ու աղքատները
մտել էին արդէն արքայութիւն: Սրտի պար-
զութիւնն աւելի է օգնում աւետարանն հաս-
կանալու, քան թէ մտքի կրթութիւնը: Ու-
սանելու պատրաստ լինելն աւելի լաւ ունա-

կութիւն է, քան թէ ուսուցանել կարողանա-
լու: Բո յատուածարանութեան վարդապետի
աստիճանդ խոչընդոտն կը լինի քեզ ասու-
ուածարանութիւնը հասկանալու և դասա-
կան գիտնականութեան աստիճանդ, որ ձեռք
ես բերել, աւելի կը դժուարացնէ այն հաս-
կանալու ինչ որ խեղճին մէկը, թէպէտ և
տգիտութեան մէջ թաղուած, բերան գի-
տէ: Որովհետեւ այս այսպէս է, ուստի ես
քեզ չեմ նախատում ո՛վ սիրեցեալդ իմ երբ
ասում եմ որ դուք ցարգ աւետարանի
փերտերութեամբ մոլորութեան մէջ ես ե-
ղել, և որ դու այս պատճառով, եթէ երբ և
է քեզ այդ աստի, լաւ կ'անես, որ նրան
արժանի ունկնդրութիւն ցոյց տաս և չը-
խոտես այն պատճառով, որ քեզ նորանշան
է թուում:»

Թարգմ. գերմ. Ծ. Բ.

ՆՇԽԱՐԵՐ ԸՄԵՆԱՀԱՆ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ
ՀԱՅՐԵՐԻ ԳԻՌԻԱԾՆԵՐԻՑ:

Արարատի անցեալ համարի հետ հրատարա-
կած յաւելումսի մասին խօսելով՝ մենք առանձին
ուշադրութիւն հրաւիրեցինք Հիպոպոլիտին ընծայ-
ուած վիպութիւնների վերայ: Ստորև յառաջ ենք
բերում և մանր հատուածներ նոյն Հիպոպոլիտի
անուամբ, որոնք հայերէն առաջին անգամ են լոյս
տեսնում: Իսկ թէ արդեօք նորա համապատասխան
են ընտգրի լեզուով կամ ուրիշ մի թարգմանու-
թեամբ մինչև այժմ եղած որ և է հրատարակութեան
այդ որոշելու համար պահասում են մեզ աղբիւրներ:
Հիպոպոլիտ առաքելական ամենանշանաւոր
հայրերից մէկի՝ ս. Իրենէոսի (մեր ձեռագրների և
տնայացիքի մէջ՝ Իրանոս հետեղ առաքելոց) աշա-
կերտն էր և իրբն երէց, Հռոմում Գ. դարի սկզբին
անցաւ մի կուսակցութեան գլուխ, որ Զեփիրին
(199 թ.—217 թ.) և Վալիստ (217—222) պա-
պերի հակառակ պահանջում էր խիստ վարուել
քրիստոնէութիւնն ուրացողների և ծանր մեղքերի,
յատկապէս անառակութեան մէջ ընկնողների հետ,
բանադրելով նոցա և ոչ մի պայմանի ներքոյ կրկին
եկեղեցւոյ գիրկը չընդունելով: Եյս վէճը, որ ե-
կեղեցւոյ ուրիշ մասերի մէջ ևս յարուցուել է և
Գ. դարու գլխաւոր աղանդների պատճառ եղել,